

Sau tuần lễ “Tích cực cầm cự, chuẩn bị tổng phản công” và “Hai mươi ngày đánh mạnh”, cao trào “Quảng Bình quật khởi” giữa năm 1949 phát triển sâu rộng, mạnh mẽ ở các địa phương, đặc biệt với hai huyện Lệ Thủy và Quảng Ninh đã tạo điều kiện tăng thêm nguồn lực sức người, sức của cho cuộc kháng chiến. Quyết tâm “hạ sơn” và phương châm hành động với khẩu hiệu “miền Nam mạnh là Quảng Bình mạnh”⁽¹⁾ do Đại hội Đảng bộ tỉnh lần thứ 2 đề ra sát đúng với tình hình đã tạo sự chuyển biến mạnh mẽ trên tất cả các lĩnh vực quân sự, chính trị, kinh tế và

Quảng Trạch do sâu bệnh, nhiều nơi bị mất mùa. Một số nơi vùng chiêm trũng Lệ Thủy lúa bị ngập đến 40, 50% dẫn tới nguy cơ thiếu đói trầm trọng. Lợi dụng tình hình đó địch thực hiện kế hoạch “chiến dịch mùa lúa” chiêu an làm tê liệt phong trào kháng chiến của nhân dân ta. Thực dân Pháp bắt đồng bào ta gặt đập, làm sân phơi thu dọn lúa dưới họng súng của chúng. Tại những nơi không kiểm soát được chúng dùng máy bay, pháo tầm xa ngày đêm bắn phá không cho đồng bào thu hoạch⁽³⁾.

Sang vụ chiêm 1950, trong khi ba huyện phía bắc mất mùa thì hai huyện Quảng

CHIẾN THẮNG XUÂN BỒ

CHIẾN THẮNG NỐI TIẾP CỦA TINH THẦN “QUẢNG BÌNH QUẬT KHỞI”

TS. PHAN VIỆT DŨNG

không chỉ ở vùng tự do, vùng du kích mà cả ở vùng địch tạm chiếm. Tỉnh trưởng bù nhìn Nguyễn Khoa Nghi phải báo cáo lên Thủ hiến Trung phần: “Hoạt động của Việt Minh ngày càng ráo riết ở các thôn. Hương Lý bị bắt, mộc triện bị thu hồi, tổng xã mất hết liên lạc. Không có người làm việc hành chánh. Phủ, huyện làm việc rất cô lập”⁽²⁾

Bước vào Thu - Đông 1949, khi Bộ Tổng tư lệnh chủ trương mở chiến dịch Lê Lợi nhằm tiêu diệt sinh lực địch, phá thế kìm kẹp ở đồng bằng Bắc Bộ, khai thông liên lạc giữa Việt Bắc xuống với Khu 10, Liên khu 3 thì Liên khu ủy và Bộ Tư lệnh Liên khu IV chủ trương mở chiến dịch Lê Lai ở Bình Trị Thiên nhằm tiêu diệt một bộ phận quân địch mở rộng căn cứ địa ở đồng bằng. Chiến dịch Lê Lai mở màn ở Quảng Bình vào ngày 22/12/1949 bằng một loạt trận đánh diệt đồn mở rộng vùng giải phóng trên địa bàn toàn tỉnh, đặc biệt là ở hai huyện phía nam Quảng Ninh và Lệ Thủy. Tuy vậy, thời kỳ này đời sống nhân dân gặp khó khăn, vụ mùa 1949 ở các huyện Lệ Thủy, Bố Trạch,

Ninh và Lệ Thủy đang bước vào một vụ mùa bội thu. Biết đó là nguồn lương thực quan trọng của cuộc kháng chiến, thực dân Pháp thực hiện âm mưu thâm độc tiến hành cái gọi là “Chiến tranh lúa gạo”, cho rằng: “Ai giành được mùa thì kẻ đó thắng”. Vì thế, ngay sau khi cho quân chiếm đóng thêm một số vị trí ở trung tâm Lệ Thủy, chúng củng cố lại các đồn ở Hòa Luật, Thượng Phong, Liềm Thiện và Mỹ Trạch tạo thành hàng rào đồn bốt dày đặc bao vây lấy vựa lúa Lệ Thủy. Từ các đồn bốt này, ngày đêm chúng cho bắn các loại đạn pháo vào những cánh đồng lúa chín và liên tiếp tiến hành những trận càn quét cướp phá⁽⁴⁾.

Trước tình hình đó, đầu tháng 5 năm 1950, Tỉnh ủy mở hội nghị cán bộ chủ chốt các cấp ngành xác định hai nhiệm vụ trọng tâm là: Thực hiện tổng động viên và cải thiện dân sinh, bảo vệ mùa màng. Để đối phó với âm mưu thủ đoạn của địch, Tỉnh ủy chủ trương huy động toàn bộ lực lượng bộ đội địa phương, dân quân du kích, các cơ quan đoàn thể tập trung vào công tác

Nghiên cứu - Trao đổi

bảo vệ mùa. Ở các xã, Ủy ban bảo vệ mùa được thành lập có nhiệm vụ chỉ đạo công tác thu hoạch, “gặt nhanh gấu kín” không cho quân Pháp đến cướp phá. Để nhanh chóng thu hoạch vụ chiêm, tỉnh đã huy động 3.000 dân quân du kích ở các huyện phía bắc vào tăng cường gặt giúp cho hai huyện Quảng Ninh, Lệ Thủy; đồng thời điều Tiểu đoàn 229 vừa mới thành lập về phụ trách khu vực thị xã Đồng Hới và huyện Bố Trạch; Trung đoàn 18 đặc trách địa bàn huyện Lệ Thủy để bảo vệ mùa. Cuộc chiến đấu bảo vệ mùa diễn ra quyết liệt trên địa bàn toàn tỉnh, “mỗi hạt lúa phải đổi bằng một giọt máu”⁽⁶⁾. Đặc biệt, với chiến thắng Xuân Bô quân dân huyện Lệ Thủy đã làm nên chiến công bảo vệ mùa vang dội trong cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược

Ngày 19 tháng 5 năm 1950, các đơn vị của Trung đoàn 18 cùng nhân dân xã Xuân Thủy, huyện Lệ Thủy họp mít tinh kỷ niệm ngày sinh của Bác Hồ và liên hoan mừng thắng lợi chiến dịch Lê Lai. Nhận được tin từ Phòng Nhì mật thám Pháp, tướng Lơ-brit, Tư lệnh quân Pháp ở Trung phần từ Huế

bay ra Đồng Hới đích thân chỉ huy cuộc càn quét nhằm bao vây tiêu diệt Trung đoàn 18 đang làm nhiệm vụ bảo vệ mùa và cướp phá lúa, gạo của nhân dân Lệ Thủy đang vào vụ gặt. Để thực hiện cuộc càn quét này, địch đã huy động 72 xe cơ giới chở 800 quân thuộc tiểu đoàn Âu Phi Spahi 6 (Spahis 6) có trang bị súng cối 81 ly, 60 ly, đại liên, tiểu liên từ Đông Hà ra Lệ Thủy. Đây là đơn vị thiện chiến được thực dân Pháp điều từ đồng bằng Bắc Bộ vào chiến trường Bình Trị Thiên và chúng từng tuyên bố “chưa có đối thủ” nên rất tàn ác trong các cuộc hành quân càn quét. Đồng thời, chúng huy động thêm quân của tiểu đoàn ứng chiến⁽⁶⁾ từ phía bắc Quảng Bình vào phối hợp, đưa quân số lên đến 1.200 tên.

Khoảng 8 giờ sáng ngày 20 tháng 5 được phi pháo yểm trợ các cánh quân địch bắt đầu mở cuộc tấn công. Tiểu đoàn Spahi từ Mỹ Trạch vượt sông sang tỉnh lộ 2 bờ bắc sông Kiến Giang; tiểu đoàn ứng chiến từ Thượng Phong vượt sông sang Xuân Thủy. Cùng lúc đó pháo địch từ căn cứ Hòa Luật Nam dồn dập bắn yểm trợ cho hai cánh quân phối hợp tấn công vào thôn Xuân Bô nơi có Tiểu đoàn 436 của Trung đoàn 18 đang đóng quân. Trước tình hình đó, Ban chỉ huy tiểu đoàn quyết định tổ chức sơ tán nhân dân vào giữa làng, ẩn nấp trong các công sự có dân quân du kích bảo vệ, các đại đội của tiểu đoàn phối hợp với lực lượng thôn đội tại chỗ triển khai trận địa đánh địch. Khi địch vào Xuân Bô lập tức gặp phải sự chống trả quyết liệt của cả 3 đại đội thuộc Tiểu đoàn 436 tại ba xóm Thượng, Trung, Hạ. Với lối đánh mưu trí, dũng cảm các Đại đội 88, Đại đội 56 và Đại đội 40 đã lợi dụng địa hình thôn xóm đưa địch lọt sâu vào trận địa phục kích rồi tổ chức phản kích đánh bật chúng ra đồng trống dùng hỏa lực tiêu diệt, bẻ gãy nhiều đợt tiến quân, gây cho chúng nhiều thiệt hại. Cuộc chiến đấu quyết liệt giữa ta và địch diễn ra suốt buổi sáng.

Trước tình hình quân địch khá đông, Ban chỉ huy trung đoàn quyết định điều Tiểu đoàn 274 do Tiểu đoàn trưởng Dương Bá Nuôi chỉ huy vượt sông Kiến Giang sang tiếp viện cho Tiểu đoàn 436. Được sự giúp

Nhà bia di tích chiến thắng Xuân Bô ở xã Mỹ Thủy
Ảnh: P.V

đỡ của đồng bào, thôn đội Uẩn Áo đã huy động được một số thuyền lớn nhỏ và hàng trăm cây chuối ghép thành bè mảng giúp bộ đội vượt sông. Cha con lão quân Dương Né dùng thuyền qua lại như con thoi chở bộ đội qua sông hết đợt này đến đợt khác. Có khi dò đầy, không đợi chuyển thuyền sau nhiều cán bộ, chiến sĩ Tiểu đoàn 274 nhanh chóng bơi qua sông dưới làn mưa đạn của địch để kịp qua bờ bên kia chi viện, cho đồng đội. Nhờ có tiếp viện, quân ta dần lấy lại cân bằng thế trận nhưng quân địch vẫn chiếm ưu thế về binh, hỏa lực. Để chủ động đập tan cuộc tiến công của địch, Ban chỉ huy Trung đoàn đã kịp thời ra một quyết định táo bạo, lệnh các đơn vị bộ đội, dân quân du kích chuyển sang đánh phản kích. 14 giờ, mệnh lệnh xung phong lập tức truyền xuống các đơn vị chiến đấu, bộ đội nhanh chóng tuốt lê nhảy lên khỏi trận địa, giao thông hào đánh giáp lá cà với quân địch. Tuy lực lượng địch đông, hỏa lực mạnh nhưng với tinh thần chiến đấu quả cảm bằng lưỡi lê và báng súng các đơn vị của Trung đoàn làm cho địch hoang mang run sợ, đẩy chúng từ bìa làng Xuân Bồ ra giữa cánh đồng. Nhiều cán bộ, chiến sĩ Trung đoàn 18 đã chiến đấu đến giọt máu cuối cùng, hy sinh anh dũng, trong đó nổi bật là tấm gương quả cảm của anh hùng Lâm Ủy. Trong tương quan lực lượng “lấy một chọi mười”, anh và tiểu đội của anh đã kiên cường chiến đấu, đánh giáp lá cà tiêu diệt được nhiều tên địch. Cuối cùng khi súng hỏng, lê gãy anh đã xông vào vật lộn tên sĩ quan Pháp quật hấn cùng ngã xuống sông, hy sinh trong tư thế hai tay bóp cổ quân thù.

Trời bắt đầu tối, địch tổn thất nặng buộc phải rút chạy về Thái Xá và ngày 24 tháng 5 chúng rút về Đông Hà, Quảng Trị. Cuộc tấn công nhằm tiêu diệt Trung đoàn 18 đã thất bại thảm hại. Sau một ngày chiến đấu anh dũng, Trung đoàn 18 cùng với quân dân địa phương đã tiêu diệt và làm bị thương 500 tên địch, trong đó có tên thiếu tá Lănggole (Langlias), chỉ huy khu nam Quảng Bình, đại úy Sôrip (Serip) phó chỉ huy tiểu đoàn Spahi 6, thu nhiều vũ khí, quân trang quân dụng.

Chiến thắng Xuân Bồ là chiến thắng nối tiếp của tinh thần “Quảng Bình quật khởi”, tiếp tục đưa cuộc kháng chiến bước vào giai đoạn phát triển mới.

Chiến thắng Xuân Bồ là chiến thắng điển hình của chiến dịch “Bảo vệ mùa” giữ từng cánh đồng, vụ gặt, hạt thóc nhằm cải thiện dân sinh, nuôi quân đánh giặc, tăng cường nguồn lực cho cuộc kháng chiến toàn dân, toàn diện đi đến thắng lợi cuối cùng.

Chiến thắng Xuân Bồ là chiến thắng của tinh thần chiến đấu quả cảm, khí phách anh hùng của cán bộ, chiến sĩ Trung đoàn 18 đã đánh bại tiểu đoàn thiện chiến Spahi và tiểu đoàn ứng chiến góp phần tiêu diệt, tiêu hao một lực lượng quân sự đáng kể của địch trên địa bàn Quảng Bình.

Chiến thắng Xuân Bồ là chiến thắng của tình “quân dân cá nước”, nhân dân và dân quân du kích địa phương đã hết lòng giúp đỡ và phối hợp cùng bộ đội chiến đấu. Được nhân dân giúp đỡ, bộ đội đã có hàng chục thuyền lớn nhỏ, hàng trăm cây chuối ghép thành bè mảng để vượt sông. Các bà mẹ chiến sĩ và chị em phụ nữ bắt chập bom đạn hiểm nguy, tận tình tiếp tế cơm nước, chăm sóc thương binh.

Đã gần 70 năm, chiến thắng Xuân Bồ mãi mãi ngân vang trên dòng Kiến Giang như những ngày nào:

*Hoan hô chiến thắng Xuân Bồ
Năm trăm giặc Pháp không mô vìu thây ■*

P.V.D

(1) Miền Nam trong khẩu hiệu này được hiểu là miền Nam tỉnh Quảng Bình gồm hai huyện Quảng Ninh và Lệ Thủy.

(2) Trung tướng Lê Văn Tri, Mặt đất và bầu trời. Nxb QĐND, HN, 2006, Tr 35.

(3) Lịch sử Đảng bộ Quảng Bình. T1. Tr239.

(4) Vụ chiêm 1950, ở Lệ Thủy địch phá khoảng 30 vạn thúng lúa, Quảng Ninh 2.000 thúng.

(5) Quảng Bình kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược, TVTU, ĐU BCHQS tỉnh, 1991, Tr 174.

(6) Đây là đơn vị ứng chiến cơ động của địch trên địa bàn Quảng Bình và ứng chiến liên tỉnh trên địa bàn Bình Trị Thiên được thành lập trên cơ sở lấy tiểu đoàn 1 trung đoàn bộ binh Maroc (1/3/RTM).